نیچە – دۆڵۆز:
گەڕانەوەی ئەبەدی وەك بیرۆكەیەكی ئەخلاقی

فاروق رەفیق

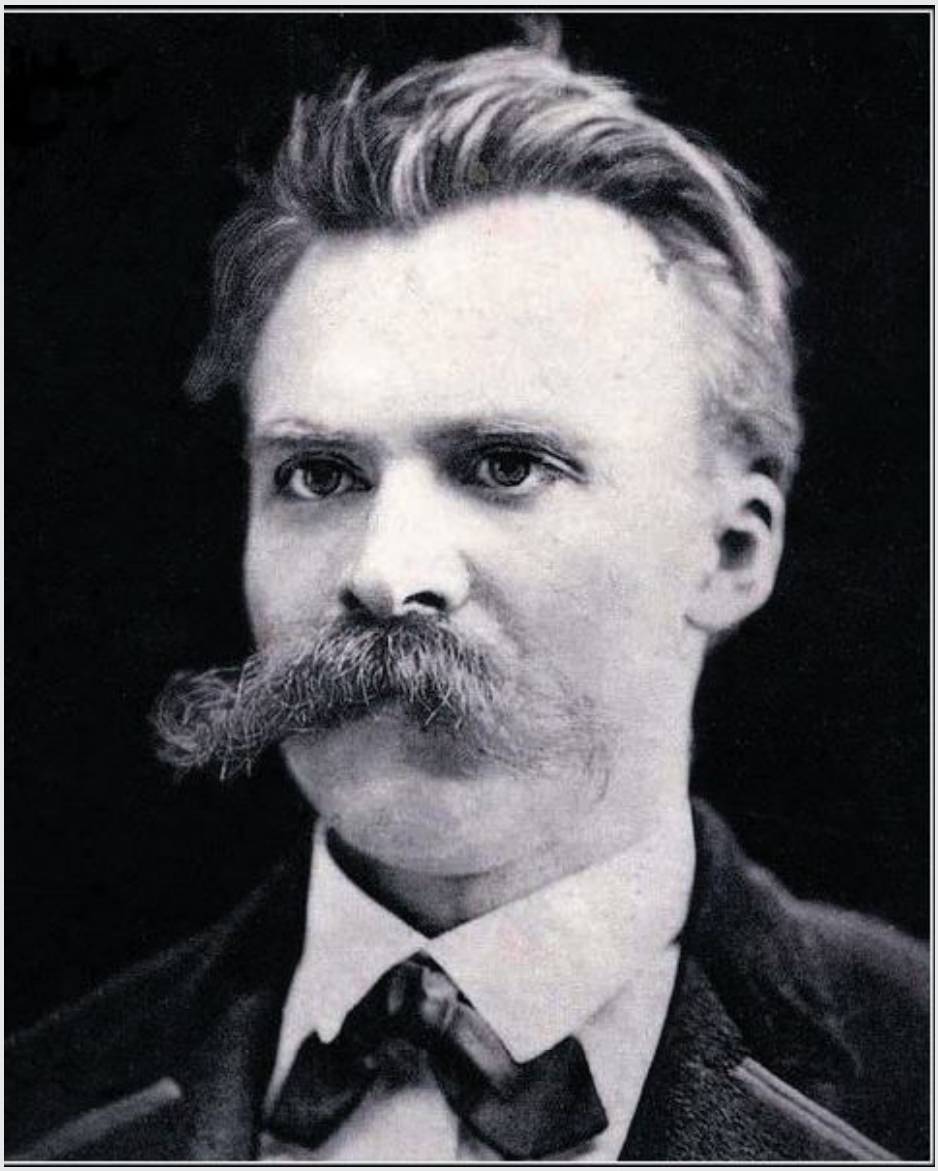

یەكێك لەو چەمكانەی ناو فیكرو فەلسەفەی نیچە كە زۆر بە هەڵە تەفسیر كراوەو بەد حاڵیبوونی دروستكردووە، بریتییە لە چەمكی "گەڕانەوەی ئەبەدی Eternal Return". بۆ نموونە، كۆفمان (W. Kaufman) لە مشت و مڕی ئەوەدایە كە بیرۆكەی گەڕانەوەی ئەبەدی لە فیكری نیچەدا تا ئێستا پشتگوێ خراوەو حیسابی بۆ نەكراوە.

بەڵام زۆرجاران "وا لەبەرچاو گیراوە وەك دنیابینیەكی بازنەیی بۆ مێژوو، و هەرواش هێڵدراوەتەوە"(1). هەروەها هایدگەر لە وتارەكەیدا "زەرادەشتی نیچە كێیە؟"(2) پێ لەسەر ئەوە دادەگرێت كە گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە گەڕانەوەی ئەبەدی هەمان شت، مادامێكیش بەو شێوەیەیە كەواتە

نوێنەرایەتی جۆرێك لە تۆڵە سەندنەوەی میتافیزیکیانە دەکات لە خودی کات، کە بەهۆیەوە نیچە لە هەوڵی ئەوەدایە تەجاوزی بکات لە ڕەخنەدا بۆ بوغزو کینە resentment. بەڵام دولوز Deleuze ئەوە پێشنیاز دەکات کە ئەم خوێندنەوەیە لە سنورەکانی چەمکی هایدگەریانەی جیاوازی ئۆنتۆلۆژیەوە ontological difference سەرچاوەی گرتووە.

جیاوازی ئۆنتۆلۆژی زاراوەیەکە هایدگەر بەکاریدەهێنێت بۆ وەسفکردنی پەیوەندی – جیاوازیانەی نێوان بوونە کۆنکریتیەکان Concrete entities یا بوونەکان(beings) و بوون کە شایانی بە لۆکاڵی بوون نییە (not localizable –) کە کارێك دەکات بوونەکان لە بنەڕەتدا بوونیان هەبێت. وێڕای جەختکردنی لەسەر جیاوازی difference، هایدگەر بەردەوامە لە بیرکردنەوە بەرمەبنای شوناسەکان (identities)، هەربۆیە وا سەیری گەڕانەوەی ئەبەدی دەکات وەك گەڕانەوەی هەمان شت.(3)

بۆئەوەی لەمانای تەواوی گەڕانەوەی ئەبەدی بگەین، دەبێت دوو ڕەهەندی سەرەکی فیکری نیچە لەبەرچاو بگرین، وەك ئەوەی لای دولوز گەشەیان پێدەدرێ، ئەویش لەلایەکەوە کۆسمۆلۆژیای نیچەو لەلایەکی دیکەوە ئەخلاقی ئەرێنی، ئەخلاقی شادی. ئێمە دەتوانین ئەم دوو ڕەهەندە بە ڕاشکاوی و قووڵی ببینینەوە لەدوا (aphorism)ی کە لەدوای خۆی بڵاو دەبێتەوە لەژێر ناونیشانی "ئیرادەی دەسەڵات".

نیچە پێمان دەڵێت کە:

"ئەم جیهانە: ئەنرژیەکی غۆلئاسایە، بێ سەرەتاو بێ کۆتاییە..

وەك گەمەی هێزەکان و شەپۆلی هێزەکان، لەهەمانکاتدا یەکەو زۆریشە..

دەریایە لە هێزەکان کە هەڵدەقوڵێن و بەناویەکدا دەچن و ئەبەدیانە لە گۆڕاندان، ئەبەدیانە دەگەڕێنەوە، ساڵەهای ساڵ لە دووبارە بوونەوەدان، لە گەمەی دژەکانەوە جارێکی دی گەڕانەوە بۆ خۆشی ....."(4)

هەروەها شادی ئەم جیهانە خۆی لە خۆیدا سەرمەدیە، ئەم جیهانە بریتییە لە ئیرادەی دەسەڵات و هیچ شتێکی دیکە نییە جگە لەمە. کەواتە، ئیرادەی دەسەڵات حاڵەت یا میزاجێکی گەڕانەوەی ئەبەدیە، ئەو ئامرازەیە کە لە ڕێگەوەی گشت شوناسەکانی پێشوو هەڵدەوەشێنرێنەوەو ئەوەی دەگەڕێتەوە بریتییە لە جیاوازی کە خۆی بابەتی شادیە.

مەبەستی من لەم لێکۆڵینەوەیە بریتییە لە تاقیکردنەوەی "گەڕانەوەی ئەبەدی" لە پەیوەندیدا بە ئەخلاقی شادیەوە لە فەلسەفەی نیچەو دولوزدا.

مەبەستی سەرەکی من لێرەدا ئەوەیە کە ئەوە نیشان بدەم وەزیفەی سەرەکی بیرۆکەی گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە ئەرکی گوتن و جەختکردنە سەر جیاوازی، هەروەها خستنە ڕووی ئەو ئەرگومێنتەی کە جەختکردنە سەر جیاوازی پێکهێنەری ئەخلاقی شادیە، بەڵام پێش ئەوەی بە کورتی لەسەر مەبەستە سەرەکیەکەی ئەم توێژینەوەیە بدوێم، دەبێت ئەوە ئاشکرا بکەم کە من لێرەدا زۆرتر پێ لەسەر خوێندنەوەکەی دولوز بۆ فەلسەفەی نیچە دادەگرم.

ڕەوایە و زیادەڕۆییمان نەکردووە گەر بڵێین دوو وشە هەن کە دەتوانن جیهانی نیچەمان بۆ وەسف بکەن: کە یاس Cuaos (ئاژاوە) و فرەیی (Multiplicity). نیچە دەڵێت "گریمانەی یەك خود ڕەنگە پێویست نەبێت. گریمانەی من ئەوەیە کە خود فرەییە"(5). وێڕای ئەمەش، لەناو سنورەکانی فرەییدا، ژیان ڕەهەندێکی دیکەی هەیە ئەویش بریتییە لە یەکێتی فیکرو ژیان.

دولوز بەمشێوەیە ئەم

بیرۆکەی گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە ئەرکی گوتن و جەختکردنە سەر جیاوازی، هەروەها خستنە ڕووی ئەو ئەرگومێنتەی کە جەختکردنە سەر جیاوازی پێکهێنەری ئەخلاقی شادیە

ناوەڕۆك و جەوهەری فەلسەفەی نیچەو دولوز بریتییە لەم تێگەیشتنە کە ژیان ناشێت و نابێت نێگەتیڤانە وێنا بکردرێت و دەرکی پێ بکرێت

خاڵە روونده‌کاته‌وه:

"ژیان ده‌روات بۆ ئه‌و دیو ئه‌و سنورانه‌ی که مه‌عریفه که بۆی دیاریده‌کات، به‌ڵام فیکر ده‌روات بۆ ئه‌ودیو ئه‌و سنورانه‌ی که ژیان بۆی دیاریده‌کات. فیکر له‌وه ده‌که‌وێت که ratio بێت،

ژیان له‌وه ده‌که‌وێت که په‌رچه‌کردار بێت. بیرمه‌ند، به‌مشێوه‌یه ته‌عبیر له جازبیه‌تی جوامێرانه‌ی فیکر و ژیان ده‌کات، ژیان کارێك ده‌کات فیکر چالاك بێت، و فیکریش کارێك ده‌کات ژیان ئه‌رێ گوتن بێت"(6)

ناوه‌ڕۆك و جه‌وهه‌ری فه‌لسه‌فه‌ی نیچه‌و دولوز بریتییه له‌م تێگه‌یشتنه که ژیان ناشێت و نابێت نێگه‌تیڤانه وێنا بکردرێت و ده‌رکی پێ بکرێت.

وه‌ك شه‌هیه، ئاره‌زوو، که جۆشی ده‌دات له ئۆرگانیزمێکی ماته‌ریاڵیدا ئه‌وکاته‌ی ئه‌و ئۆرگانیزمه شتێکی که‌مه (lacks) بۆمانه‌وه‌و هاوسه‌نگ بوونی، هێزی پێویستی بوون، بۆ شییه‌ك له سیسته‌مه‌که‌دا. له‌جیاتی ئه‌مه، ژیان شتێکی نوێ ئیزافه ده‌کات بۆسه‌ر گه‌ردوون، شتێکی ئه‌رێنی (پۆزه‌تیڤ)، هێزێك که پێویستی به‌وه‌یه خۆی خاڵی بکاته‌وه له بارگاوی بوون، تاکو خۆی به‌کاربهێنێت، هێزێك که رازی نییه، قانع نییه به ناوه‌ڕۆکه‌کانی به‌ڵکو پێویستی به خه‌رجکردن و په‌رپوش و بڵاوبوونه‌وه‌ی تێری و پری (over fulness) خۆی هه‌یه بێ ئه‌وه‌ی داوای قه‌ره‌بووکردنه‌وه بکات. ژیان بریتییه له هێزی خۆی، سروشت کرداره نه‌ك په‌رچه‌کردار، ژیان به‌رهه‌مه نه‌ك ته‌نیا پنتێك بۆ گواستنه‌وه‌ی هێزه‌کانی سروشت.

زیاتر له‌مه ژیان ده‌سه‌ڵاته‌و ئیراده‌ی ده‌سه‌ڵات، ژیانه به‌رهه‌مهێنانه، ئه‌وه‌ی ژیان به‌رهه‌می ده‌هێنێت له‌خودی خۆیدا خه‌ونه‌کانی خودی ژیانن، واته بزاوت و جوڵه نا – ئامانجداریه‌کان (non teleological) له که‌مبودیه‌وه (luck) سه‌رچاوه‌یان نه‌گرتووه به‌ڵکو له چربوونه‌وه گه‌وره‌که‌ی هێزی – ژیانه‌وه سه‌رچاوه‌یان گرتووه.

هه‌روه‌ها هه‌میشه ئه‌و حاڵه بوونی هه‌یه که هێز بوونی هه‌یه ته‌نیا له خودی کێشمه‌کێش و ململانێی هێزه‌کاندا، هه‌ربوونێك له سروشتدا بریتییه له هێز. به‌ڵام پرسیارێك لێره‌دا خۆی قووتده‌کاته‌وه ئه‌ویش ئه‌وه‌ی مه‌به‌ست له هێز چییه؟ کامیان ئه‌وله‌ویه‌تی هه‌یه مانا یاخود هێز؟

له‌به‌ر ڕۆشنایی ئه‌وه‌ی که تائێستا گووتمان ده‌توانین

بڵێین، کە مانا لە دواجاردا بریتییە لە هێز: مانای دیاردە لەلایەن هێزەکانەوە بەرهەمدەهێنرێت، هێزەکان گونجاوی دەبەخشن بە مانا، لێرەوە مانا شایانی گۆرینە بەپێی سروشتی هێزەکان، بەمشێوەیە مێژووی دیاردەیەك دروست دەکرێت و دیاریدەکرێ لەرێگای بەدواهاتنی هێزەکاندا کە لە رابردودا کارێکیان کردووە، ئەو دیاردەیە گونجاو بێت و لە حاڵی حازریشدا کێشمەکێشی هێزەکان بۆ بوون بە خاوەنی ئەو دیاردەیە ماناو گونجاوی بەو دیاردەیە دەبەخشێت. دولوز رای وایە کە:

"ئێمە هەرگیز مانایەك بۆ شتێك (مانایەك بۆ مرۆڤ) بۆ بوونێکی بایۆلۆژی و بگرە دیاردەیەکی سروشتی، نابینینەوە گەر ئێمە

ئەو هێزە نەناسینەوەو نەیزانین کە گونجاوی بەو شتە دەدات، یاخود بەکاریدەهێنێ بۆ مەرامی خۆی، یاخود دەستی بەسەردا دەگرێت یا تەعبیر لەخۆی دەکات لە ناویداو بەهۆیەوە"(7)

هەروەك ئەو مانایەی پێکیدەهێنێت، هێز تاك نییە بەڵکو کۆیە، واتە فرەییە. جەوهەری هێزێك لە پەیوەندیدا بە هێزەکانی دیکەوە دیاریدەکرێت و، هەر هێزێك لەهەمان کاتدا هەژموونی هەیەو لەژێر هەژموونداییە.

فرەیی هێزەکان کردار دەنوێنن و کرداریان لەسەرەوە دەنوێندرێت لەلایەن هێزەکانی دیکەوە لەمەوداو دووریەکدا، هەر ئەم مەوداو دووریەشە کە جیاوازی دەخاتە نێوان هێزەکان و لەهەما کاتیشدا پێکەوەیان گرێدەدات. لەکاتێکدا هێز بریتییە لە بابەتی توانایی، ئیرادەی دەسەڵات ئەو پرنسیپەیە کە ئەم توانایە دەناسێنێت و ژێر رکێفی خۆی دەخات. ئیرادەی دەسەڵات جیاوازی دەخاتە نێوان هێزەکانەوەو جیاوازی چلۆنایەتی و چەندایەتی لەنێوانیاندا دروست دەکات. جیاوازیەك کە لە چەندایەتیدا بەمشێوەیە بەرهەمدەهێنرێت جیاوازیەکە لەنێوان هێزی بالادەست و هێزی بن دەست، لەکاتێکدا جیاوازی لە چلۆنایەتیدا جیاوازیەکە لەنێوان هێزی چالاك و هێزی ریاکتڤ (reactive) نا چالاك، یا پەرچەهێز.

جیاوازی لە چەندایەتیداو چلۆنایەتی هێزەکاندا هەردووك لە ئیرادەی دەسەتەڵاوە سەرچاوە دەگرن وەك توخمێکی جینالۆجی (genealogical). "ناوزەدکردنی هێزەکان بەهێزی چالاك یا پەرچەهێز پابەندە بە چلۆنایەتیانەوە"(8)

وەك ئەوەی کە دولوز ئاماژەی پێدەکات، فەلسەفەی نیچە لە بنەڕەتدا فەلسەفەیەکی تراژیدیە، بریتییە لە ئەرێ گوتن بۆ شادی و دەردو ئازاری بوون لەگشت، لەکۆی پێکهاتەکانیدا. ئەم ئەرێ گوتنە سەراپا گیریە هۆی گوزارەو دەنگی هێزی چالاکە کە هەندەسیانە دژی هەموو شێوەکانی ئەو عەدەمیەتەیە کە پەرچەهێز سەر رێگای دەخات و دروستی دەکات.

هێزە چالاکەکان، ئەو هێزانەن کە بە سادەیی جەخت دەکەنەوەو دەڵێن بەڵێ بۆ بوون بەربنەمای ئۆتۆرەتی خۆیان، لەکاتێکدا پەرچەهێزەکان نەفیدەکەنەوە وەك وەڵامێك و وەك پەرچەکردارێك دژ بەم ئەرێ گوتنەی هێزە چالاکەکان. چالاکی (چالاك بوون) یا کردارنواندن و پەرچەکرداری (reactivity) بەمشێوەیە مەسەلەیەك نین تایبەت بە مقداری بەهێز بوونەوە (چەندایەتی)، بەڵکو مەسەلەیەکن تایبەت بە پۆتاسیۆنەوە ئەگەرێتی (چلۆنایەتی).

پەرچەهێزەکان دەشێ بەهێزتر بن لە هێزە چالاکەکان بەمانای وشە، و بگرە دەتوانن بالادەستیان هەبێت بەهۆی و لەرێگای خود - کۆنترۆڵکردنی خۆیانەوە. ئەمەش لەراستیدا تەفسیری ئەو ئاوەژوکردن و گەرانەوەی ئەو بەهایانەیە کە بوونە مایەی هەژموونی بوغزو عەدەمیەت لەناو کلتوری ئەوروپیداو، لە کلتورەکانی دیدا لە رۆژگاری ئەمرۆدا لەوانە، لە کلتوری ئیسلامی دا، ئیسلام گەرایی هیچ نییە جگە لە پەرچەهێزێك دژ بە ژیان.

شوێنی سەرنجە کە فەلسەفەی نیچە لە بنەڕەتەوە بە تەواوی فەلسەفەیەکی دژ بە دیالیکتیکە. دولوز لەوباوەڕەدایە کە:

"دژایەتیکردنی هیگلیزم (Hegelianism) لەناو بەرهەمی

نیچەدا وەك بڕینێکی تیژ پەخش دەبێتەوە،." بەڵێ "ی نیچە دژبە (ئەو)ی

دیالیکتیکیە، بریتییە لە ئەرێ گوتن لە بەرانبەر (نەفی دیالیکتیکیدا)

جیاوازیە لە بەرانبەر دژیەکدا، خۆشیە، شادیە لە بەرانبەر کار و رەنج (Labour) ی دیالیکتیکیدا، روناکیە، سەمایە، لە بەرانبەر

لێپرسراوێتیە دیالیکتیەکاندا"(9)

شوێنی وەبیرهێنانەوەیە کە دیالیکتیکی هیگڵی کاردەکات لە رێگای پرۆسەیەکەوە پرۆسەی نەفیکردن و توانەوە، کە تێیدا ئەتروحەیەك (بابەتێك، مەبەستێك) لەلایەن دژە - بابەتەوە (ئەتروحەیەکی دژبەمەوە) نەفیدەکرێتەوە، کە هەردووك پێکهاتەیەکی نوێ دروست دەکەن. چ نیچەو چ دولوزیش پێشنیازی

جەختکردنەوە لەسەر جیاوازی، ئەرێ گووتن بۆ جیاوازی دەکەن دژ بە ئەو توانەوەیەی دیالیکتیکی هیگڵی کە خۆی لە نەفیکردن و دژیەکدا دەبینێتەوە. دولوز ئەم خاڵە بەمشێوەیە تەفسیر دەکات:

"بازنەی هیگڵ بریتیی نییە لە گەڕانەوەی ئەبەدی، بەڵکودووبارە بوونەوەیەکی ئەبەدی هەمان شتە لە ڕێگای نەفیکردنەوە..

لەهەر حاڵەتێکیاندا جیاوازی ملکەچی شوناسە، جیاوازی کورتدەکرێتەوە

بۆ نەفی. نەفی و نەفیکردنەوە تەنانەت ناتوانن دەستیان بە دیاردەی جیاوازی بگات، تەنیا دەستیان بە تارمایی دەگات یان سەروو دیاردە Epi – phenomenon 10)")

هەر بەم پێیە، لە پەیوەندیدا بە هێزەکانی دیکەوە، هێزی باڵا دەست یا چالاك ئەوی دیکە رەتناکاتەوە، یا ئەوەی کە خۆی نییە، بەڵکو لە جیاتی ئەمە جەخت لەسەر جیاوازبوونی خۆی دەکاتەوەو خۆشی و شادی لەم جیاوازیەدا دەبینێتەوە، لێرەوە دەتوانین بڵێین کە دووجۆر کێشمەکێش لە نێوان هێزەکاندا بوونیان هەیە، فۆرمێکی جوامێرانەو فۆرمێکی نا جوامێرانەی کێشمەکێش، لە هەوڵدا بۆ بە ئایدیاڵیکردنیان، واتە بۆ سەپاندنی ئایدیاکان بەسەریاندا، ئەو فۆرمانەی کە غەریزەی ئەپۆلۆنیانەی کەس لەناو خودی خۆیدا بەرهەمیاندەهێنێت، بەڵام فۆرمێکی دیکەی ململانێ هەیە کە لە لاوازیەوە بەرهەمدێت، لە نەفیکردنەوە سەرچاوە دەگرێ، کە لە هەوڵی ئەوەدا نییە دژێکی خاوەن شایان و بەها بۆخۆی بدۆزێتەوە، هەر لە سەرەتاوە نەیارەکەی خۆی لەناو دەبات، لە نرخی کەمدەکاتەوە، لە بەهاکانی خۆی دایدەبڕێت و بێ ڕێزی دەکات. (سەرنج بدەن کە هێزی باڵا دەست کە هێزێکی عەدەمیە لە ئەمڕۆی جڤاتی کوردیدا هەر ئەم کارە دەکات، واتە ناجوامێرانە نەیارەکانی خۆی هەر لەسەرەتاوە دەکوژێ یا پەراوێزیان دەکات و هەرئەمەشە قەدەری کەسانی جیاوازو چالاك لە نێو جڤاتی کوردیدا).

هەرئەم جۆرەیە لە فۆرمی ئیرادەی دەسەلات کە دەبێتە ئەو پرۆژەیەی کە هەرشتێك تەندروست بێت بە پەراوێزی دەکات و دەیشکێنێت، هەرشتێك بەهێزو جوامێربێت ئەم لە بەهای کەم دەکاتەوەو دووری دەخاتەوە لە ململانێکە. هێزێك لەمجۆرە بە بەردەوامی هەوڵی ئەوە دەدا کە هەرشتێك چاکە لە هێزەکانی دیکەدا کۆنترۆڵی بکات لە ڕێگای "سەلبی" بوونی خۆیەوە و یەکێکیش لە چەکەکانی بریتییە لە دیالیکتیك.

بەمشێوەیە دیالیکتیك تەعبیرکردنێکی هێزێکی ماندووە exhausted کە توانای ئەرێ گوتنی نییە بۆ جیاوازبوونی خۆی. دیالیکتیك لە جەوهەردا پەرچەکردارەو ئینکاری هەموو ئەوشتانە دەکات کە پۆزەتیڤن و ئەم نەفیکردنەش وەك جەوهەری خۆی سەیر دەکات و وەك پرەنسیپێکی بوون.

ئەم بیرکردنەوە تەقلیدیە لە فەلسەفەو زانستدا لە سەر عەدەمیەتەوە بیناکراوە، دانی ئەولەویەت بە شوناس و نەفیکردن. لە بەرانبەردا، پرۆژەی نیچەو دولوز، بریتییە لە ڕێگاخۆشکردن بۆ بیرکردنەوەیەکی نوێ و گەڕانێك کە دەبێتە مایەی جەختکردنە سەر جیاوازی و دەرهاویشتنی نەفی.

ئەم دوو فەیلەسوفە پێشنیازی بیرکردنەوەیەکی چالاك دەکەن تا شوێنی پەرچە ترادسیۆن (reactive tradition) بگرێتەوە. ئەم بیرکردنەوە چالاکە، کارایە، عەودالی سێ فۆرمی گەڕانە (inquiry): زانستی سیمتۆماتۆلۆجی Symthomatology (زانستی دەرکەوتەکان)، کە دیاردەکان تەفسیر دەکات وەك دەرکەوتەکان (symtoms)ی پەیوەندی نێوان هێزەکان، دووەم، تایبۆلۆژی، تەفسیرکردنی هێزەکان بەربنەمای چلۆنایەتیان، چلۆنایەتی چالاك یا پەرچەکردار، سێیەم، جینالۆجی، نرخاندنی ئەسڵی هێزەکان لەو دیدگایەوە کە کام هێزە ئەسڵەکەی جوامێرانەیە و کامە نا جوامێرانەیە. ئامرازی بەدەستهێنانی ئەم دابڕانە بریتییە لە ئایدیای گەڕانەوەی ئەبەدی. بەپێی ئەم تەفسیرە، یەکەم، گەڕانەوەی ئەبەدی تەحەدایەکە بۆ چەمکەکانی ئامانجداری (teleology) و شوناس کە جەوهەرین لە میتافیزیکادا. کەچی ئەمە روودەدات لەڕێگای دانانی کاتی بازنەیی لەشوێن کاتی ڕێك (واتە کات وەك بەدواهاتنی یەکەکانی کات)،

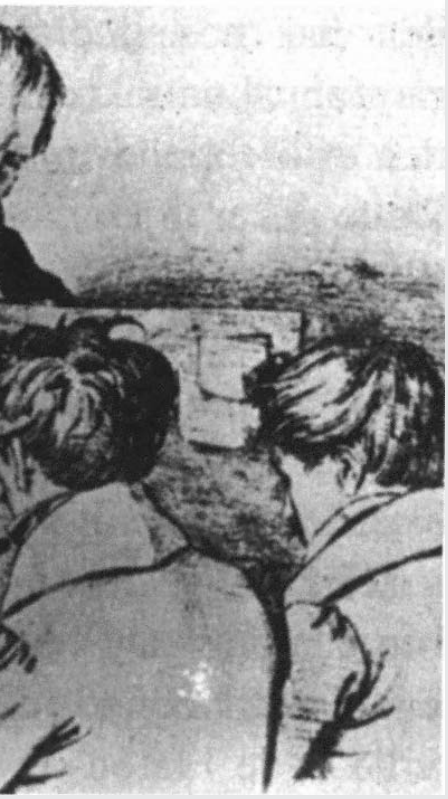

کلۆسۆوسکی لە بنەڕەتدا پێناسەی لەبیرکردن دەکات وەك سەرچاوەو هەلومەرجێکی پێویست بۆ بەیانکردنی گەڕانەوەی ئەبەدی و گۆڕینی تاك کە ئەم ئایدیایە (گەڕانەوەی ئەبەدی) بۆ ئەو بەیانکراوە

لێرەدا گەڕانەوەی ئەبەدی ئامانج هەڵدەوەشێتەوە.

دووەم، دەشێ وا تەفسیری گەڕانەوەی ئەبەدی بکەین وەك پرنسیپێکی وەبەرهێنانەوەی هەمەچەشنەیی و پرنسیپی دووبارەبوونەوەی جیاوازی. زیاتر لەمە، گەڕانەوەی ئەبەدی بیرکردنەوەیەکی ناوازەیە کە نێگەتیف و پەرچەکردار مەحف دەکاتەوە کە توانای ئەوەیان نییە خۆیان دووبارە بکەنەوە، لەهەمانکاتدا پاراستنی ئەوشتەی (یا بوونەی) کە چالاکانە جەخت دەکات و جیاوازی دروست دەکات.

لەم خاڵەی لێکۆڵینەوەکەماندا، شوێنی ئەوەیە کە ئاماژەیەك بەخوێندنەوەکەی کلۆسۆوسکی Klossowski بدەین بۆ فەلسەفەی نیچە، چونکی ئێمە لەو باوەڕەداین کە دولوز زۆر لەژێر کاریگەری ئەو خوێندنەوەیەدایە.

دولوز ددان بەم کاریگەریەی کۆلۆسۆوسکی دەنێت لەسەر ئایدیاکانی لە کتێبی "جیاوازی و دووبارەبوونەوە"دا، بەتایبەت لە وتارەکەیدا بەناونیشانی "نیچەو ئەزموونکردنی گەڕانەوەی ئەبەدی" کە تێیدا کلۆسۆوسکی جەخت دەکاتە سەر ڕۆڵی گرنگی "لەبیرکردن" لە پرۆسەی ئاشتکردنەوەی گەڕانەوەی ئەبەدی لەتەك چەمکە باوەکانی شوناس، بەڵام ئەمە ڕاگەیاندنێکە، کۆتایی دێت، چونکی گەڕانەوەی ئەبەدی هاوتانایەتەوە لەتەك ئەو جۆرە لە فیکر کە ئەم لە ڕێگای ئەو ئاشتبوونەوە شکستخواردووە هەوڵ دەدات شایانی دەرك پێکردن بێت.

کلۆسۆوسکی لە بنەڕەتدا پێناسەی لەبیرکردن دەکات وەك سەرچاوەو هەلومەرجێکی پێویست بۆ بەیانکردنی گەڕانەوەی ئەبەدی و گۆڕینی تاك کە ئەم ئایدیایە (گەڕانەوەی ئەبەدی) بۆ ئەو بەیانکراوە. لەلای ئەم بیرمەندە، بەیانکردنی گەڕانەوەی ئەبەدی هاوڕێیە لەتەك ئەزموونکردنی یاد هاتنەوەیەك کە لە ڕێگەوەی تاك دەتوانێت لەوە بگات کە ئەو ڕۆژێك لە ڕۆژان شوناسێکی هەبووە جیا لەو شوناسەی کە ئەو ئێستا خاوەنیەتی.

لەمە گرنگتر، لەدەستدانی شوناس کە بەرهەمی مەرگی خودایە، کارێکی کرد کە تاك بکرێتەوە بۆ گشت شوناسەکانی دیکە وەك ئەگەرەکان، لێرەوە مانیفێستی گەڕانەوەی ئەبەدی خۆی تەحقیق کردنی گشت ئەگەرەکانی ئەو شوناسانەیە:

"مەرگی خوداوەند، مەرگی خودایەك کە گەرەنتی – یا زامنی شوناسی خودبوو، کارێکی کرد کە ڕۆح بۆ گشت ئەگەرەکانی شوناسی خۆی بکرێتەوە، کە بە فعلی شوێنی لێتێگەیشتنن لە ڕێگای هەستە جیاوازەکانی ڕۆحێکی نیچەویانەوە. بەیانکردنی گەڕانەوەی ئەبەدی بەناچاری بەدوای خۆیدا ئەو لێتێگەیشتنانە دەهێنێت دەربارەی ئەو شوناسانەی کە شیاون، وەك ئەگەر. هەموو ناوەکانی مێژوو، لەدواجاردا بریتین لە من. دایۆنیز و کەسی لەخاچدراو" (11)

بەمشێوەیە، گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە فیکرەیەك، کە شوناسی، پارادۆکسیانە، پابەندە بە هەڵوەشاندنەوەی خودی چەمکی شوناس، هەرئەمەشە هۆی ناونانی بەدووبارە

بوونەوەیەکی بازنەیی. بەمشێوەیە، کلۆسۆویسکی، گەڕانەوەی ئەبەدی وەك هەر داستانێکی دیکە سەیردەکات، حیکایەتێکی پڕ لە چالاکی کە تەحەدای چەمکی حەقیقەت دەکات. ئەم تەفسیرە رادیکاڵەی گەڕانەوەی ئەبەدی وەك زەمینەیەك بۆ فرەیی و حەقیقەتێك کە وەك ئەگەر بوونی هەیە، بووە مایەی ئەوەی رێگا خۆش بکات بۆ دیدو تەفسیری دولوز بۆ هەمان ئایدیا.

لە کتێبەکەیدا لەسەر نیچە، دولوز جەخت لەسەر ئەوە دەکات کە چۆن بەرهەمی نیچە، ململانێی هێزە جیاوازەکان، هێزی کاراو پەرچەهێز، بوونەتە مایەی مەحف کردنەوەی شوناسی تاك.

دولوز جەخت دەکاتە سەر ئەو ئایدیایەی کە گەڕانەوەی ئەبەدی ناوازەیە، بریتی نییە لە گەڕانەوەی شت وەك خودی خۆی، بەڵکو گەڕانەوەی جیاوازی، بەڵکو گەڕانەوەی ئەو شتەی کە توانای ئەوەی هەیە جەخت لەسەر جیاوازبوونی خۆی بکات. جیاوازی، لەمدیدەوە بە پلەی یەك دێت و پێش شوناس دەکەوێت و پێش شوناسێك دەکەوێت کە خۆی لە رێگای دووبارە بوونەوە بەرهەمیدەهێنێت:

"دووبارەبونەوە بریتییە لەو بوونە بێ فۆرمەی هەموو جیاوازیەکان، دەسەڵاتە بێ فۆرمەکەی ئەو زەمینەیەی کە گشت بابەتێك بەرەو ئەو فۆرمە پەرگیرە دەبات کە نوێنەرایەتیکردنەکەی دێت وەك هیچ.

بەمشێوەیە، بازنەی گەڕانەوەی ئەبەدی، جیاوازی و دووبارەبوونەوە

(کە کاری تەماهی و دژایەتی پووچەڵ دەکاتەوە) بازنەیەکە کە تێیدا وەك یەکەکان تەنیا بەوانە دەگوترێت کە جیاوازن" (12)

ئامانجەدوومەبەستیەکەی ئەتروحەکەی دولوز بریتییە لە جێگرتنەوەی چەمکە ترادسیۆنەکانی شوناسی و نەفی، لەلایەن چەمکەکانی جیاوازی و دووبارە بوونەوەوە (difference and repetition).

"هەموو ئەم نیشانانە دەشێت بدرێنە پاڵ هەڵوێستێکی گشتگیری دژە هێگلیزمەوە کە جیاوازی و دووبارەبوونەوە شوێنی هاوشوناس و نەفی دەگرنەوە، شوێنی شوناس و ناکۆکی"(13)

هەروەها دولوز جەختدەکاتە سەر پەیوەندی نێوان گەڕانەوەی ئەبەدی و هەرەسهێنانی نوێنەرایەتیکردن و شوناس (representation and identity).

ئەو لەو باوەڕەدایە کە بانگەشەی نیچەویانەی مەرگی خوداوەند خۆی بریتییە لە تەعبیرکردنێك لەم هەرەسهێنانە.جیهانیمۆدێرن جیهانی وێنەیە، مرۆڤ شوێنی خوداوەندی نەگرتۆتەوە، هەروەك چۆن شوناسی خود شوێنی ماهیەتی نەگرتۆتەوە، بەمشێوەیە، مەرگی خوداوەند بۆشاییەکی دروستکردووە لە شوێن بەها موتڵەقەکاندا کە خوداوەند نوێنەرایەتی دەکردن، ئەمە کارێکی کردووە کە تاك بە جێی بهێڵێت بێ هەبوونی هیچ زەمانەتێکی موتەعالی تاکو پشتگیری یا پشتی، بگرێت. بەڵام لەگەڵ خوداوەندیشدا، خودێکی خاوەن هەمان شوناس پێویستە بمرێت.

دولوز بەمشێوەیە ئەم رایە شیدەکاتەوە:

"وا دەردەکەوێت کە نیچە یەکەم کەس بووبێت ئەوەببینێت کە مەرگی خوداوەند تەنیا ئەوکاتە کاریگەر دەبێت لەتەك توانەوەی خود (زات)دا، ئەوشتەی ئەوکاتە بەیاندەکرێت بریتییە لە بوون، کە جیاوازە، کە نە لە ماهیەتدایەو نە لە خوددا، لێرەوە جەختکردنەکان روو دەدەن. گەر گەڕانەوەی ئەبەدی باڵاترین بێت، چڕترین فیکر، ئەمە لەبەرئەوەیە کە گونجاوی، لە باڵاترین پلەدا، گونجاوی خودێکی بیرکەرەوە وەلاوە دەنێت، جیهانێك کەوا بیری لێدەکرێتەوە وەك خوداوەندێك وەك

گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە فیکرەیەك، کە شوناسی، پارادۆکسیانە، پابەندە بە هەڵوەشاندنەوەی خودی چەمکی شوناس، هەر ئەمەشە هۆی ناونانی بەدووبارە بوونەوەیەکی بازنەیی

دۆلۆز

زامنێك"(14)

ئەوەی شوێنی شوناسێکی جێ بەخۆ گرتووی هەردووك خوداوەند و تاك دەگرێتەوە بریتییە لە دووبارە بوونەوە بەردەوامەکانی گەڕانەوەی ئەبەدی. ئەوەی شوێنی هەستیاریە بۆ گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە بەرئەنجامی هێزە چالاك و پەرچەهێزەکان (reactive)، ئەو کاتەی زیاد دەکەن بە تێپەڕاندنی کات، کە یا ترس و هەڕەشە بەرهەمدەهێنن یاخود حاڵەتێکی شادی بەخش.

سروشتی هێزی چالاك و کارا ئەوەیە کە جەخت دەکاتە لەسەر جیاوازی و دووری، لەکاتێکدا پەرچەهێز بە ئینکارکردنی جیاوازی دەست پێدەکات لە رێگای گوتنی "نا بۆ ئەو شتەی کە دەرەکیە، ئەو شتەی جیاوازە، هەر ئەم" نا "یەیە کردە داهێنەرانەکەی ئەو"(15). پەیوەندی و ئاڵوگۆڕی نێوان هێزی کارا و پەرچەهێز، جەختکردن و نەفیکردن زەمینەیەك پێکدەهێنن بۆ ئیرادەی دەسەڵات. هەر ئەمەشە پرسیاری ئەوەی بۆچی جەختکردن بەهادارترە لە نەفیکردن کە دەبێتە مایەی پرۆڤەکردن و بەهێزکردنی ئیرادەی دەسەڵات بۆ گەڕانەوەی ئەبەدی.

گرنگە ئاماژە بەوە بدەین کە ئایدیای گەڕانەوەی ئەبەدی هیچ پەیوەندیەکی بە بوون و نەبوونەوە نییە، بەڵکو وەزیفەیەکی هەبوون (صیرورە) و فرەییە. لێرەوە دەبێت وا وێنا بکرێت و شوێنی دەرك پێکردن بێت وەك تەرکیبەیەك، "تەرکیبی کات و رەهەندەکانی کات، وەك تەرکیبەی هەمەچەشنەیی و بەرهەمهێنانەوەو، تەرکیبەی هەردووك هەبوون و بوون کە جەخت لەخۆی دەکاتەوە لە هەبوون دا"(16) بەمشێوەیە گەڕانەوەی ئەبەدی گوتنێك و جەختکردنێکی ئەو شتەیە کە نیچە ناوزەدی دەکات بە "کردار نواندن لە دورەوە". لەگەڵ دەرکەوتنی ئایدیای "گەڕانەوەی ئەبەدی" لە بەشێکی کتێبی "زەرادەشت بەمشێوەیە دوا"دا ئێمە روبەڕووی رەهەندی دووەمی ئەم ئایدیاو چەمکە دەبینەوە، بەو شێوەیەی کە دولوز تەفسیری دەکات، گەڕانەوەی ئەبەدی وەك "فیکرێکی ئەخلاقی و هەڵبژێردراو".

مادامێك بەوشێوەیەیە، گەڕانەوەی ئەبەدی هەر شتێك مەحف دەکاتەوە کە تەنیا ئارەزوو بکردرێت "تەنیا ئەمجارە" یاخود وەك ئەوەی زەرادەشت دەڵێت "خواستنێکی نا – بەدڵ"، "ئۆ، تۆ ئەی ئەوکەسەی کە هەموو خواستنێکی نابەدڵ رەتدەکەیتەوە، و دەبیتە جەسورو پێداگر لە کردار"(17)

ئەم مەسەلەیە دەتوانرێ ببینرێت لەو شتەدا کە راستەوخۆ دوای تەسریحەکەی زەرادەشت دێت دەربارەی خواستنی نابەدڵ. "ئەوە بکە کە ئیرادەی دەکەیت، بەڵام ببن بەو کەسانەی کە دەخوازن، کە ئیرادە دەکەن". لەودیو فیکری هەڵبژێردراوی گەڕانەوەی ئەبەدیەوە، پێویستە هەڵبژاردنێکی دیکە، دووەم، بوونی هەبێت، ئەویش بوونە (being).

نیچە دەڵێت "ئەوەی کە هەموو شتێك دووبارە دەبێتەوە بریتییە لە نزیکترین تەقدیری تەقریبی جیهانی هەبوون (صیرورە) بۆ جیهانی بون: پلەیەکی باڵای تێڕامان"(18).

لە هەڵبژاردنی گەڕانەوەی ئەبەدیدا، کەینونە ئیدی یەکسان ناکرێت بە شوناس. بەڵام لە گەڕانەوەدا، ئاڵۆزیەکان دەستیان بە نزیکی لەیەکەوە دەگات کە

بریتییە لە جیاوازی، و ئەم جیاوازیشە خۆی لەخۆیدا جەختکردنە لەسەر دووری و هەبوون (distance and becoming) نزیکیەك کە چەمکی ترادسیۆنانەی بوون رادەماڵێ. بەمشێوەیە گەڕانەوە تاکە بوونێکی ئەو شتەیە کە هەبوونە (becoming).

رەنگە دووبارەکردنەوە بێت کە بڵێین لەتەك ئاوەژووکردنەوە لە ریشەدا، هاوپەیمانی هێزە نێگەتیڤەکان و پەرچەکردار ئیرادەیەکی دەسەڵات دروست دەکات کە نێگەتیڤە، کە عەدەمیە. ئیرادەی دەسەڵات نیشانە (target) (ئامانج)ی پرۆسەی گۆڕین و شێواندنە، ناتوانرێت تێك بشکێنرێت لەلایەن هەوڵی نیوە ناچڵی و نابەدڵیەوە، هاوشێوەی خواستنی نابەدڵی.

دولوز لەو باوەڕەدایە ئەم جۆرە لە ئیرادەی دەسەڵات کە عەدەمی و نێگەتیڤە تەنیا رێگایەکە بۆ زانینی ئیرادەی دەسەڵات. بەمانایەکی دیکە، تەنیا روخسارێکە، شێوەیەکی ئیرادەی دەسەڵاتە کە ئێمە لەرێگای عەدەمیەتەوە دەیزانین و دەیناسین. لێرەدا گەڕانەوەی ئەبەدی رۆڵێکی گەورە دەبینێت ئەویش بەوەی کە گەڕانەوەی ئەبەدی کارێك دەکات ئێمە ئاشنابین و هۆشیاربین بە روخسارێکی نەزانراوی دیکەی ئیرادەی دەسەڵات. کەواتە، گۆڕینی گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە وەزیفەی "بەڵێ" و "نە و".

ئەمەش دەتوانرێت ببینرێت لە بەندی یەکەمی کتێبی "زەرادەشت بەمشێوەیە دوا " بەندی "دەربارەی سێ مەسخ بوونەکە" کە تێیدا سوود لە وێنەی حوشتر و شێرو منداڵ وەرگیراوە. شێر "پەیوەندی نۆتەکانی رۆح" ئامادە دەکات کە کارێك دەکات گەڕانەوەی ئەبەدی مسۆگەر بێت و ئەمەش لە رێگەی "نەئە موقەدەسەکەیەوە" دەیکات. تەنیا دوای ئەم "نەئە سەراپاگیریە"یە کە منداڵ رەنگە وا دەربکەوێت وەك "تاکێکی خۆ بەرەوپێش جوڵێنەر"، یەکەم چرکە، "بەڵێ"یەکی موقەدەس.

لە بەرانبەر "بەڵێ"کەی زەرادەشتدا، بەڵێ کەی منداڵەکە بریتییە لەو بەڵێ یە جیا لەوکەسەی کە نازانێت چۆن بڵێت "نەو"، لە بەرانبەر "نەئە"کەی زەرادەشتدا، "نەو"ی کاولکاری کارایانە، "نەو"ێکی تەواو عەدەمیە، عەدەمیەتێك کە ئێمە ئێستا لەناویدا دەژین".

لای نیچە "هەوڵەکان بۆ دەرباز بوون لە عەدەمیەت بێ نرخاندنەوەی گشت بەهاکان کە هەن تائێستا، ئەو هەوڵانە بەرئەنجامی پێچەوانەوە بەرهەمدەهێن، کارێك دەکەن کە کێشەکە تیژتر بێت"(19) تەنیا رێگەیەك و شێوازێك بۆ گەیشتن بە وێرانکردنێکی کارامەی عەدەمیەت بریتییە لەو خاپورکردنەی کە روو دەدات بەهۆی گۆڕینی گەڕانەوەی ئەبەدیەوە. نیچە بانگمان دەکات تاکو "بیر لەمە بکەینەوە لە فۆڕمە هەرە سەختەکەیدا، بوون

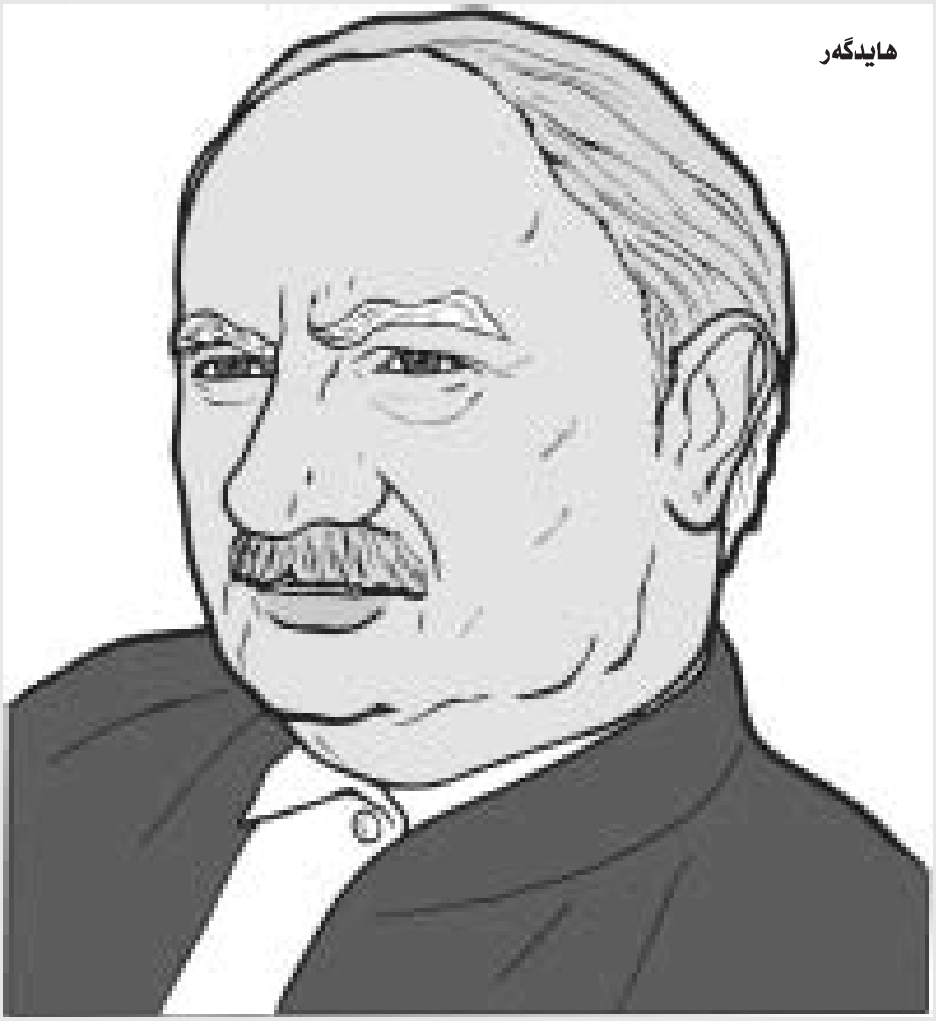
هایدگەر

وەك ئـەوەی کە هەیە، لە دەرەوەی هیچ مانایەك و ئامانجێك، لەگەڵ ئەمەشدا دووبارەبوونەوەی بە ناچاری بـێ دوا "هـیـچ بـوونـێـك" گـەڕانـەوەی ئـەبـەدی"(20) لـە ئـەنجـامـدا، گـەڕانـەوەی ئەبەدی چرکەیەکە کە تێیدا خاپورکردنێکی نێگەتیڤ بوونی هەیە، هەڵوەشانەوەی هاوپەیمانێتی نێوان پەرچە هێزەکان و ئیرادەی خواستنی هیچ بوون کە دەبێتە مایەی بەرهەمهێنانی نەفیکردنەوە لـە ئـیـرادەی دەسـەڵاتـدا. لـە رێـگـای گـەڕانـەوەی ئەبەدیەوە، پەرچەهێزەکان لە رێگای خۆ – وێرانکردنە چالاکەکەیانەوە، نەك تەنیا دەبنە هێزی چـالاك، بەڵکو "تەعبیر لە بـوون بە چالاك دەکەن وەك دەستەڵاتێك بۆ ئەرێ گووتن".

لای دولـوز ئـەم خـاڵـە جەوهەریە:

"نەفیکردنەوەی چالاکانە یاخود وێرانکردنی چالاکانە حـاڵـەتـی رۆحـە بـەهـێـزو تـوانـاکـانـە، ئـەو هێزانەی کە پەرچەکردار لەخۆیاندا تێکدەشکێنن و ملکەچی دەکـەن بۆ تاقیکردنەوەی گـەڕانـەوەی ئـەبـەدی و خـۆیـان تەسلیمی ئـەم تـاقـیـکـردنـەوەیـە دەکـەن، تـەنـانـەت گـەرخـواسـتـنی سەرەولێژبوونەوەی خۆشیان لەخۆ بگرێت. ئەمە تەنیا رێگایەکە بەهۆیەوە پەرچە هـێـزەکـان دەبـنـە چـالاك. ئەمە تەعبیرکردنە لە ئەرێ گووتن و بوون بە چالاك وەك دەسەڵاتی جەغدکردنەوە.

ئـیـدی نـیـچـە قـسـە لە شادی سەرمەدیانەی هەبوون (becoming) دەکات

ئەو شادیەی کە تەنانەت شادی، خاپوورکردنیش لەخۆ دەگرێ"(21)

هەروەها هەر ئەم شادیە سەرمەدیانەی هەبوون، کە بریتییە لە ئەخلاق و شادی و جوانناسیانەی نیچە. جۆرێك یا شێوەیەکی جوانناسیانە بوونی هەیە کە پێکهاتووە وەك ئەرێ گووتن و داهێنان، نـەك وەك هەستیاریەکی پـاسـیـڤـانـەی جـوانـنـاسـی کانتیانە. هەروەها ئەخلاقێك هەیە، کە گەر گرنگتر نەبێت لـە جوانناسی شـادی ئـەوا کـەمـتر نییە لـەو، ئەویش ئەخلاقی شادیە، کە پێکدێت لـە رێـگـای هەڵسەنگاندن و نرخاندنە وە، ئەم شادیە تراژیدیە. تراژیدیی دەشێ ببینرێتەوە لە فرەیی دا، لە هەمە چەشنەیی ئـەرێ گـووتـن و جـەخـتـکـردنـدا. ئەوەی کە تراژیدیا پێناسە دەکـات بریتییە لـە شـادی فرەیی، فرەیی شادی"(22) گـەر هێزێك کە هەژموونی هـەیـە، هـەژمـوونـی هەبێت نـەك لـە رێـگـای هـۆکـارە نێگە تیڤەکانەوە، بەڵکو لە رێگای ئەرێ گووتنەوەو جەغدکردنە سەر جیاوازی خـۆی لە هێزەکانی دیکە، لـێرەدا نەفی وجـوودی نییە. تەنیا ئەم جەغدکردن و ئەرێ گوتنەیە کە بە راستی دەبێتە مـایـەی رێ کـردن بـەرەو ئەخلاقی شـادی، ئەمەش دەبـێـتـە مـایـەی مەحف کـردنـەوەی هەستی تـاوان و ویژدانی بیمار . ئەمە تاکە هۆکارێکە بۆ داهێنانی چانس (chance) و فرەیی (بوونی هەبوون The being of becoming)، واتە تەنیا رێگەیەك هەیە بۆ گرێدانی بـوون و هـەبـوون پێکەوە لەپێناو بەدەستهێنانی، پـاکـی (بـەرائـەت – innocence)، ناچاری و فرەیی لە جیاتی ئیحتمال بوون (Probability).

وێـرای ئـەمـەش، تەنیا هێزی چـالاك، بە کۆمەکی جـەخـتـکـردنـەوە، جەخت لـەسـەر جـیـاوازی خـۆی دەکـاتـەوە،و خـۆشـی لە جـیـاوازی دەبـیـنـێـت. لە بەرانبەر ئەمەدا، پەرچە هێز، لەلایەکەوە کاردەکات و کردار دەنوێنێت بۆ سنوردارکردنی هێزی چـالاك، بە کۆمەکی نێگەتیف، بـوون و ژیـان لە ئینکارکردندا (denial) دەبینێتەوەو، چـواردەوری هێزی چالاك دەگرێت و جیای دەکـاتـەوەو لـەو شتەی کە دەتـوانـێ بیکات، لەلایەکی دیکەوە، لەجیاتی ئەوەی کە جەخت لەسەر خۆی بکاتەوە، لەسەر رەتکردنەوەی "ئەوی دیکە" دەژی.

بـەڵام ئێمە لەلایەن ئەم فـەیـلـەسـوفـەوە ئـەوەمـان

گەر هێزێك کە هەژموونی هەیە، هەژموونی هەبێت نەك لە رێگای هۆکارە نێگە تیڤەکانەوە، بەڵکو لە رێگای ئەرێ گووتنەوەو جەغدکردنە سەر جیاوازی خۆی لە هێزەکانی دیکە، لێرەدا نەفی وجوودی نییە

وەبیردەهێنرێتەوە کە هاوشوناسی و نەفی باڵادەست ترن لە جیاوازی لە "نەخۆشخانەی کلتوردا". ئەوەی کە رێگە نەدرێ نەخۆش کەسی تەندروست نەخۆش بخات. ئائەمە دەبێت خەمی گەورەی ئێمە بێت لەسەر ئەم زەویەدا.(23)

نیچە پێ لەسەر شادی شێوە بەخشین و جارێکی دی شێوە بەخشین "بەشێوە بەخشراو" دادەگرێت وەك شادیەکی ئەبەدی. ئەم شادیە بریتییە لە شادی هەبوون (becoming) کە راوەستاوەتەوە بەرانبەر هەستە لاوازەکان کە لەلایەن نیچەوە وا دەبینرێن "وەك یەك بوون"، وێڕای ئەمەش، لە دید و بۆچوونێکی پاسیڤ بوونەوە لاواز کە ناتوانێت کردار بنوێنێت و تەنیا کرداری لەسەرەوە دەنوێندرێت، بە هێزەکان لای ئەو کەسە لاوازە، شەیتانن چونکی جیاوازن.

هەر لەسەر حسابی دووبارەکردنەوەش بێت، دەبێت بڵێین کە پەرچە هێزەکان (reactive forces) کە کۆمەك دەکرێن لەلایەن نەفی و رەتکردنەوەی جیاوازیەوە، ناشێت بخوازرێن تاکو جارێکی دیکە بگەڕێنەوە.

هەر ئا ئەمەشە بە دەقیقی نرخاندنەوەی گشت بەهاکان، کە ئەوە دەسەلمێت کە هەبوون پەرچە هێز "بوون"ی نابێت، بگرە بوون پرسیاری بوونێکە کە دەبێتە چالاك، گەڕانەوەو بەرهەمهێنانەوەی هەبوون (becoming) بەناچاری بریتییە لەبوونی ئەوشتەی کە دەبێتە چالاك. بەمشێوەیە وەك پرنسیپێکی سەرەتایی، جەختکردنەوە و ئەرێ گوتن، هەمیشە بریتییە لە چالاك بوون، بەڵام جەختکردنێکی دیکەش بوونی هەیە. دولوز وا سەیری فیگەری ئاریادن Ariadne لە نووسینەکانی نیچەدا دەکات وەك فیگەرێك کە وەستاوە لە پەیوەندیدا بە دایۆنیزەوە وەك جەختکردنی دووەم کە جەختکردنەکەی یەکەم بە بابەتی خۆی دەزانێت، ئەرێ گووتن و جەختکردنەوە لەناو جیاوازی دا:

"جەختکردن و ئەرێ گووتنی فرەیی بریتییە
لە گوزارەیەکی تأملی (تێڕامان)، هەروەك چۆن
شادی هەمەچەشنەیی گوزارەیەکی پراکتیکیە..
یاریزانەکە دەدۆڕێ چونکی بەهێزێکی تەواوەوە
جەخت ناکات، چونکی ئەو نێگەتڤ دەهێنێتە
ناو چانسەوە، نەیاری بە هەبوون و فرەیی دەناسێنێت.
ئەرێ گووتن ئاوڕ لەخۆی دەداتەوە، و جارێکی دی
دەگەڕێتەوە، خۆی بە باڵاترین دەسەڵات دەگەیەنێت.
جیاوازی لەخۆی رادەمێنێت و دووبارە دەبێتەوە،
یاخود خۆی بەرهەمدەهێنێتەوە"(24)

بەمشێوەیە فەلسەفەی گۆڕان و هەبوون بریتییە لە فەلسەفەی ئارەزووی پۆزەتیڤ کە تێیدا بوون بە تەواوی و سەراپاگیرانە ئەرێنییەو تێیدا بوون جیاوازیە.

دوای وتنی ئەو شتانەی پێشوو، ئێستا دەتوانین ئەمە زیاد بکەین کە گەڕانەوەی ئەبەدی میزاجێکی فیکرە.

لە جیهانێکدا کە فرەیی رێسایە، کە هێز چەندایەتیەکی پێووراوە، کە خوداوەندێك بوونی نییە تاکو زەمانەتی یەکێتی گونجاوی لێپرسراوێتی بکات، زەمینەیەکی دیکە پێویستە لە گەڕاندا بەدوای "راستی"دا. راستی ئیرادەی دەسەڵات دروست دەکرێت و دەخوڵقێندرێت لە رێگاو بەهۆی گەڕانەوەی ئەبەدیەوە. وەك ئەوەی دولوز رونی دەکاتەوە:

"گەڕانەوەی ئەبەدی جیاوازی "دروست دەکات"
چونکی فۆرمێکی باڵا دروست دەکات.
بلیمەتی گەڕانەوەی ئەبەدی لە یادەوەریدا نییە، لە بەفیرۆداندایە،
وا لە لەبیرکردنێکی چالاکدا. هەموو ئەوشتەی
کە نێگەتیڤە، ئەوانەی کە

هەر ڕەتدەکەنەوە،

هەموو ئەو ئەرێ گوتنە عامیانەیە کە مۆرکی نێگەتڤیان بەسەرەوەیە، هەموو ئەو "بەڵێ یانە"ی شوێنی ڕەزامەندی نین

چونکە لە "نەوەکانەوە هاتوون، هەرشتێك کە ناتوانێت تاقیکردنەوەی گەڕانەوەی ئەبەدی ببڕێت، هەموو ئەمانە دەبێت ڕەتبکرێنەوە.

چونکی گەر گەڕانەوەی ئەبەدی بازنەبێت،

ئەوا جیاوازی وا لە چەقی بازنەکەدا و وەك یەك بووەکانیش لە پەراوێزدان" (25) لە هەرە نۆرمە چڕەکەیدا، گەڕانەوەی ئەبەدی بریتییە لە میزاجێکی فیکر کە بیر لە وێنە ناکاتەوە بەڵکو بیر لە جیاوازی دەکاتەوە. ئەمەش بەرای دولوز "هەڵگەڕانەوەیەکی تەواوی جیهانی" نوێنەرایەتیکردنە، هەڵگەڕانەوەی مانای "هاوشوناس" و "لێکچوون" کە هەیبوو لە جیهاندا.(26)

ئەم میزاجەی فیکر بەرهەمی چرکەیەکە ئەوکاتەی ژیان ئیرادەی خۆی دەکات لەهەر چرکەیەکی تێپەڕبوونیدا، بە ئیرادەیەکەوە، تا ئەو شوێنەی کە گەڕانەوەی ئەبەدی خۆی بخوازێتەوە، چرکەیەکی لەوجۆرەی ژیان وا ئەم فیکرە لەخۆ دەگرێ کە ئیدی وەك ئەرك و بارگرانی دەرناکەوێ، بەڵکو وا سەیری دەکات وەك موبارەك کردنێکی ناوەوەیی و شادیەکی سەرمەدی، شادی بریتییە لەو چڕبوونەوەیە کە ژیان لە خۆدی خۆیدا دروستی دەکات، بەرهەمی غەریزەی دایۆنیزی.

شادی کامڵ سەرمەدیەت دەخوازێ، خوازیارێکی ئەبەدیەتێکی قووڵە، ئەو ئەبەدیەتی دەوێ لە قوڵایدا نەك لە ڕووکەشدا، ئەو ئەبەدیەتی دەوێ لە ڕێگای خواستنی خۆیەوە لە قوڵایی و بەهەموو ڕەهەندەکانیەوە هەست بەخۆی دەکات کە ژیانێك دەژی کە پێشتر ژیاوە، هەست دەکات کە لەئەودا گشت ئەگەرەکانی ژیان جارێکی دی دووبارە دەبنەوە.

Notes:

1– See W. Kaufmann، Nietzsche، p.307، 321.
2– See M. Heidegger، Who is Nietzsche's Zarathustra? In The New Nietzsche، p64 – 80
3– See Deleuze، Difference and Repetition، p 89 – 91
4– See F. Nietzsche، The Will to Power، 1067
5– Ibid، 490
6– Deleuze، Nietzsche and Philosophy، p101
7– Ibid، p.3
8– Ibid، p.53
9– ibid، 8 –9
10– See Deleuze، Difference and Repetition p 50 – 52
11– See P. Klossowski، Nietzsche's Experience of The Eternal Return، in The New Nietzsche. P 108
12– See Deleuze، DR، p.57
13– Ibid، p. xix
14– Ibid، p.58
15– See F. Nietzsche، On the Genealogy of Morals. 1، 10
16– Deleuze، Nietzsche، and Philosophy، p 55
17– See F. Nietzsche، Thus Spoke Zarathustra، book 111، The Convalescent.
18– See Nietzsche، The Will to power، 617
19– Ibid، 28
20– Ibid، 55
21– Deleuze، Nietzsche and Philosophy، p.70
22– Ibid، p17
23– See Nietzsche، On Genealogy of Morals، 111، 14.
24– Deleuze، Nietzsche and Philosophy، p. 197.
25– See Deleuze، DR، p.55
26– Ibid، p.301

Bibliography

Deleuze، G. Nietzsche and Philosophy. Translated by H. Tomlinson، The Athlone Press. 1983.
Difference and Repetition. Translated by P. Patton. Columbia University Press، 1994
Hiedegger، M. Who is Nietzsche's Zarathustra? In The New Nietzsche، ed: D.B. Allison. MIT 1992.
Kaufmann، W. Nietzsche. Prinction University Press، 1974.
Klossowski، P. Nietzsche's Experience of the Eternal Return، in The New Nietzsche، ed. D.B. Allison، 1992.
Nietzsche، F. The Will to Power. Translated by W.Kaufmann and R.J. Hollingdale. 1968
Thus Spoke Zarathustra. Translated by R.J. Hollingdale، 1969.
On the Genealogy of Morals. Translated by W. Kaufmann and R.J. Hollingdale 1967